prof. dr hab. inż. Marian Kopczewski
Wydział Nauk o Bezpieczeństwie
Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki
ORCID: 0000-0002-0402-0477

dr Paweł Olbrycht
Wydział Nauk o Bezpieczeństwie
Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki
ORCID: 0000-0001-8362-5644

Mateusz Janecki
Wydział Nauk o Bezpieczeństwie
Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki
ORCID: 0000-0002-5806-0378

EDUKACJA NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO – POTRZEBA CZY KONIECZNOŚĆ

EDUCATION FOR CIVIL SECURITY – A NEED OR A NECESSITY

Streszczenie
Bezpieczeństwo obywatelskie nie może się sprawdzać tylko w teorii, ale powinno mieć zastosowanie w praktyce. Należy pamiętać, że ludzie, którzy czują się bezpiecznie w swoim państwie doprowadzają do jego rozkwitu, a nie upadku. Bezpieczne państwo to szczęśliwi ludzie.
Głównym celem artykułu jest przedstawienie miejsca i roli bezpieczeństwa obywatelskiego w Polsce, a jednocześnie uzasadnienie hipotezy, że zagadnienia związane z bezpieczeństwem obywateli są realizowane przez państwo obecnie, a szczególnie edukacja dla bezpieczeństwa, są w ograniczonym zakresie, a które stanowi rezerwę organizacyjną obniżającą jakość w zarządzaniu bezpieczeństwem obywateli. Odpowiedzią na to są wyniki badań przeprowadzone wśród studentów.

Słowa kluczowe: badania, bezpieczeństwo, edukacja, obywatele, wyniki

Abstract
Civil security cannot only work in theory, but should also be applied in practice. It should be remembered that people who feel safe in their country lead to its prosperity, not its collapse. A safe state is happy people.
The main aim of the article is to present the place and role of civic security in Poland, and at the same time to justify the hypothesis that the issues related to the security of citizens are currently implemented by the state, and especially education for security, are to a limited extent, and which constitute an organizational reserve that reduces the quality in management the security of citizens. The answer to this are the results of research conducted among students.

Keywords: research, security, education, citizens, results

Wstęp

Od zarania dziejów wiadomo, że bezpieczeństwo jest jedną z najważniejszych potrzeb człowieka. Gdy w starożytnej Grecji spytano Tukidydesa z Aten, o moment zamieszkania sprawiedliwości w Atenach, ten odpowiedział, że nastąpi to wtedy, kiedy każdy obywatel nie dotknięty przestępstwem, oburzy się tym faktem jak ten, który został pokrzywdzony w jego wyniku. Sentencja ta sprawdza się już od kilku tysięcy lat i wciąż jest aktualna, chociaż pojęcie bezpieczeństwa było różnie pojmowane w zależności od ustrojów państwowych i czasów historycznych.

Bezpieczeństwo jest podstawową potrzebą każdego człowieka, bez której zaspokojenia nie da się normalnie funkcjonować, państwo powinno szukać jak najlepszych rozwiązań w tej kwestii. Każde państwo funkcjonuje w coraz bardziej zmiennym, a wręcz burzliwy otoczeniu. Zmieniające się uwarunkowania wewnętrzne mogą wywołać sytuacje kryzysowe, które charakteryzują się narastającą destabilizacją, brakiem kontroli nad sytuacją, spóźnionymi reakcjami i tak dalej. Ludzie powinni ufać wyspecjalizowanym instytucjom państwowym, które muszą być jak najlepiej przygotowane do zapobiegania zagrożeniom, a gdy zajdzie taka potrzeba powinny podjąć się działań prewencyjnych i represyjnych. Sprawne zarządzanie w tych obszarach staje się wyzwaniem XXI wieku, gdyż takie sytuacje mają bezpośredni lub pośredni wpływ na bezpieczeństwo obywateli.

Bezpieczeństwo obywatelskie jest wyzwaniem dla współczesnego świata, gdyż potrzeby obywateli zmieniają się wraz z postępem cywilizacyjnym i podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo muszą dostosowywać systemy bezpieczeństwa do zastanych warunków. System ten, tak jak i jego części, którymi są wszystkie podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo obywateli, powinien sprawnie funkcjonować na każdym szczeblu organizacyjnym państwa. Poziom *bezpieczeństwa obywatelskiego* może wzrosnąć, dzięki większej partycypacji różnych podmiotów, w tym obywateli, którzy są podstawowymi odbiorcami usług, a także administracji samorządowej, będącej dysponentem instytucji rządowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Bezpieczeństwo obywatelskie nie może się sprawdzać tylko w teorii, ale powinno mieć zastosowanie w praktyce. Należy pamiętać, że ludzie, którzy czują się bez-

piecznie w swoim państwie doprowadzają do jego rozkwitu, a nie upadku. Bezpieczne państwo to szczęśliwi ludzie.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie miejsca i roli bezpieczeństwa obywatelskiego w Polsce, a jednocześnie uzasadnienie hipotezy, że zagadnienia związane z bezpieczeństwem obywateli są realizowane przez państwo obecnie, a szczególnie edukacja dla bezpieczeństwa, są w ograniczonym zakresie, a które stanowi rezerwę organizacyjną obniżającą jakość w zarządzaniu bezpieczeństwem obywateli. Odpowiedzią na to są wyniki badań przeprowadzone wśród studentów.

Pojęcie bezpieczeństwa obywatelskiego

Ściśle wiąże się ono z ideą społeczeństwa obywatelskiego. Wzrost poczucia bezpieczeństwa obywateli doprowadzi do zainteresowania sprawami społeczeństwa i odpowiedzialności za dobro społeczności. To doprowadzi do samorealizacji człowieka i akceptacji rzeczywistości oraz branie w aktywnego udziału w jej różnych przejawach. Państwa wysoce cywilizowane wykazują tendencję do ochrony ludności, która ma zapewnić bezpieczne życie społeczeństwu.

Bezpieczeństwo obywatelskie próbowano legalnie zdefiniować w rządowym projekcie ustawy z 21 sierpnia 2003 roku o bezpieczeństwie obywatelskim. Bezpieczeństwo obywatelskie określono w nim jako „stan otoczenia cywilizacyjnego i środowiska naturalnego, w którym obywatele i ich wspólnoty, nie odczuwają zagrożenia swego istnienia, ani podstawowych interesów życiowych ze względu na zapewnienie przez państwo formalnych, instytucjonalnych i praktycznych gwarancji ochrony prowadzącym do społecznie akceptowalnego poziomu ryzyka”[1].

Ustawa o bezpieczeństwie obywatelskim składa się z kilku bardzo ważnych rozdziałów, które dotykają tego tak ważnego problemu. Określa zadania i kompetencje organów władzy publicznej, instytucji oraz organizacji, które mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa obywatelskiego, a także reguluje relacje między nimi, będąc elementami systemu bezpieczeństwa obywatelskiego w sytuacjach zagrożeń. W projekcie poruszono takie problemy jak: zadania organów administracji publicznej w systemie bezpieczeństwa obywatelskiego, ochronę cywilną i planowanie cywilne, obronę cywilną, zarządzanie kryzysowe, służba w ochronie cywilnej, korpus ratownictwa cywilnego, ostrzeganie i alarmowanie, edukacja dla bezpieczeństwa obywatelskiego, budowle ochronne, odszkodowania za szkody poniesione w związku z udziałem w działaniach ratowniczych podczas sytuacji kryzysowych i katastrof naturalnych, finansowanie systemu bezpieczeństwa obywatelskiego[2]. To bardzo szeroki zakres, tak jak szerokim pojęciem jest bezpieczeństwo. Projekt ten nie wszedł pod obrady Sejmu.

[1] S. Pieprzny, *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Oficyna, Warszawa 2007, s. 28.
[2] Projekt ustawy o bezpieczeństwie obywatelskim z 21.08.2003.

Następnie przedłożono do Sejmu 23 marca 2006 roku kolejny poselski projekt ustawy o bezpieczeństwie obywateli i zarządzaniu kryzysowym, odrzucono go na posiedzeniu Sejmu 24 sierpnia 2006 roku. Projekt nie definiował bezpieczeństwa, ale określił pojęcie system ochrony bezpieczeństwa obywateli. System ochrony bezpieczeństwa miał się składać z zespołu norm i gwarancji prawnych, sposobu organizowania organów władzy publicznej i osób prawnych, które stworzą formalną i praktyczną ochronę obywateli przed różnymi zjawiskami, zagrażającymi ich życiu, zdrowiu i mieniu. Organy władzy publicznej i osoby prawne mają również za zadanie stworzenie warunków prowadzących do minimalizacji ich skutków, kształtowania harmonijnego oraz zrównoważonego otoczenia[3].

Z projektów ustaw wynika, że bezpieczeństwo obywatelskie można rozważyć w różnych aspektach[4]:

- podmiotowym (subiektywnym) – „stan otoczenia cywilizacyjnego i środowiska naturalnego, w którym obywatele i ich wspólnoty, nie odczuwają zagrożenia swego istnienia, ani podstawowych interesów życiowych",
- przedmiotowym (obiektywnym) – „ze względu na zapewnienie przez państwo formalnych, instytucjonalnych i praktycznych gwarancji ochrony",
- ograniczającym gwarancje ochrony (urealniającym sytuację idealną) – „prowadzącym do społecznie akceptowalnego poziomu ryzyka"[5].

Ocenianie stanu otoczenia cywilizacyjnego w aspekcie subiektywnym na wysokim poziomie prowadzi do przekonania o powszechnym bezpieczeństwie. Nie odczuwanie zagrożenia nie oznacza, że ono nie występuje.

Obiektywny stan odczuwania zagrożenia w praktyce jest trudny do osiągnięcia. Państwo nie daje praktycznych gwarancji ochrony. Określenie jednolitego poziomu ryzyka akceptowanego społecznie jest niewykonalne.

Ze względu na występujące różnice lokalne i środowiskowe, a także indywidualne, można mówić o poziomie ryzyka, który jest akceptowany przez instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo obywatelskie. Te granice określają nakłady finansowe, a także sposoby stosowania prawa.

Bezpieczeństwo obywatelskie to bardzo szerokie pojęcie, rozumie się pod nim bezpieczeństwo: obywateli i ich rodzin, fizyczne, majątku, dób intelektualnych, czci oraz nietykalności cielesnej, a także bezpieczeństwo, które wynika z przyjaznego obywatelowi porządku prawnego. Podmiotem działania powinien więc być obywatel, a przedmiotem wszystko to, co warunkuje jego byt, rozwój intelektualny i materialny.

Stan ekonomiczny państwa, znaczny stopień przewidywalności zagrożenia i wiele innych czynników, powodują, że społeczne oczekiwania wobec *bezpieczeństwa obywatelskiego* nie są spełniane.

---

[3] S. Pieprzny, *Policja*..., op. cit., s. 28.

[4] A. Piotrowski, S. Pich, *Sense of safety among mid-level medical personnel at Polish penal institutions*, [w:] P. Hamaj, M. Martinska, Z. Zawodna (edit.), *Komplexene socialne zabezpecenie vojenskeho profesionala*, Liptovsky Mikuláš 2010, s. 8.

[5] Projekt ustawy o bezpieczeństwie obywatelskim z 21.08.2003.

Logika i instynkt samozachowawczy nakazują stosowną reakcję podczas wystąpienia zagrożenia. Obywatele znajdujący się w poczuciu zagrożenia podejmują działania, które mają ugruntować, sprawdzić, a nawet przywrócić stan bezpieczeństwa. Zwracają się więc do instytucji i ustawowych organów, które powinny podjąć działania stosowne do zastanego zagrożenia. Niestety zagrożeni, jak i odpowiedzialni za bezpieczeństwo obywateli często nie mogą poprawnie zdefiniować rodzaju, stopnia i źródła zagrożenia. Ich wiedza jest zbyt mała w tym zakresie. Niewydolność państwa wobec oczekiwań i potrzeb społeczeństwa prowadzi do organizowania we własnym zakresie obrony i ochrony bezpieczeństwa w poszczególnych dziedzinach. *Bezpieczeństwo obywatelskie* jest bardzo ważne dla obywatela, jak i samego państwa i to nie tylko w teorii, ale i w praktyce. Państwo powinno więc organizować systemy bezpieczeństwa, by jak najlepiej spełniać swoją rolę dotyczącą bezpieczeństwa obywateli. System ten powinien sprawnie funkcjonować na każdym szczeblu organizacyjnym państwa, tak jak i jego części, którymi są wszystkie organy państwowe, organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, a także formacje i służby[6].

Pojęcie *bezpieczeństwa obywatelskiego* zmienia się wraz z postępem cywilizacyjnym, gdyż ludzie wymagają coraz szerzej pojętej ochrony przy równoczesnym nieingerowaniu w ich wolność. Społeczeństwa muszą szybko przystosować do zapobiegania zagrożeniom, by prowadzić bezpieczne życie. Ważne jest wytyczenie granic własnej swobody. Nie tylko określenie granic własnej swobody, ale i podstawy prawne, które określą zadania podmiotów systemu, ich organizację w sytuacjach zagrożenia oraz zasady i zakres współdziałania zapewnią efektywne działanie w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa.

Samorealizacja człowieka i akceptacja rzeczywistości, a także aktywne branie udziału w jej różnych przejawach wpływają na bezpieczeństwo państwa. Państwo jest świadome, że bez poczucia bezpieczeństwa obywateli nie będzie w stanie normalnie funkcjonować. Tworzy więc systemy, które mają zapewnić ochronę obywateli na jak najwyższym poziomie. Ochrona cywilna (ludności) jest zaliczana do priorytetowych działań organów władzy i administracji. Jeden z Departamentów MSWiA to Departament Bezpieczeństwa Powszechnego. Prowadzi sprawy związane z nadzorem merytorycznym ministra, który wykonuje zadania z zakresu ochrony ludności, zarządzania kryzysowego, ratownictwa, ochrony przeciwpożarowej oraz przeciwdziałania klęskom żywiołowym i innym zagrożeniom bezpieczeństwa powszechnego. Systemy nie będą prawidłowo działać, gdy nie przekonają do siebie obywateli. Obywatele poczują się bezpieczniej, gdy w pełni zaufają państwu, które powinno „pokazać" obywatelom, że mu na *bezpieczeństwie obywatelskim* zależy. Odrzucanie projektów ustaw o *bezpieczeństwie obywatelskim* na pewno w tym nie pomoże.

[6] M. Kopczewski, *Wpływ procesów integracyjnych na bezpieczeństwo europejskie*, Koszalin 2011, s. 36.

Domeny bezpieczeństwa

Codziennie słyszy się o tragicznych wydarzeniach, które dzieją się w bliższym lub dalszym otoczeniu. Ludzie są zasypywani informacjami o zamachach terrorystycznych, awariach technicznych, katastrofach lotniczych, wypadkach na drogach i innych zagrożeniach, które są tłem codziennego życia ludzi. Nie trzeba nawet sięgać tak daleko, gdyż niebezpieczeństwa towarzyszą ludziom w codziennym życiu. Niekorzystne zdarzenie, które może dotyczyć każdego to złamanie nogi, kradzież, napad, wypadek w pracy i wiele innych przykrych w skutkach wydarzeń. Są to nieliczne przykłady zagrożeń, które występują rzadziej lub częściej, ale występują. Zdarzenia te są zróżnicowane, różnią się przyczynami, charakterem, skutkami, kontekstem społecznym, politycznym, gospodarczym i wymiarem indywidualnym. Jednak mają ze sobą coś wspólnego: „Wszystkie zdarzenia niekorzystne zakłócają rozwój lub trwanie: jednostkom, społecznościom lokalnym, czy też całym społeczeństwom, a w skrajnych przypadkach, wręcz uniemożliwiają im przetrwanie”[7]. Istota zdarzeń niekorzystnych jest uniwersalną cechą, która wpływa na postrzeganie bezpieczeństwa przez ludzi, którzy uważają, że bezpieczeństwo ma charakter uniwersalny i nie można go zapewnić bezwarunkowo.

Bezpieczeństwo postrzegane jest jako rodzaj parasola, który rozciąga się jednakowo nad wszystkimi, niezależnie od podmiotu podlegającego ochronie[8]. Odrywa się więc pojęcie bezpieczeństwa od tych, których dotyczy czyli jednostek, społeczności lokalnych czy też państwa. Pojęcie bezpieczeństwa sprowadza do prostej relacji: bezpieczeństwo jest brakiem zagrożeń niekorzystnych, a gdy zagrożenia wystąpią to powodują skutki nieistotne. Fakt ten potwierdza ujmowanie bezpieczeństwa jako stanu braku zagrożeń. Sytuacje bez zagrożeń nie występują, więc ludzie pojmują bezpieczeństwo jako abstrakcyjny byt „uniwersalny”. To samo bezpieczeństwo odnoszą do wszystkich, niezależnie od podmiotu podlegającego ochronie i charakteru zdarzeń niekorzystnych. Uważa się, że obowiązkiem władzy publicznej jest zapewnienie bezpieczeństwa w uniwersalnym wymiarze, jak i skuteczność systemu jego ochrony.

Władza jest odpowiedzialna za *bezpieczeństwo obywatelskie*, jednak jej odpowiedzialność nie może mieć charakteru bezwzględnego, gdyż ludzie podejmują wiele indywidualnych decyzji dotyczących swojego bezpieczeństwa w których władza może ich tylko wspomagać. Z jednej strony, ludzie każdego dnia podejmują indywidualne decyzje w sytuacjach, które mogą chronić przed zagrożeniem bądź stworzyć je, a z drugiej kompetentne instytucje wspomagają dane decyzje[9].

Istnieją pewne obszary zwane domenami bezpieczeństwa indywidualnego w których podejmowanie decyzji jest niedostępne z zewnątrz. Istotą domeny bezpieczeństwa indywidualnego jest obszar indywidualnej aktywności człowieka, mogącej stworzyć zagrożenie lub chronić przed nim, a zależnej tylko od jego

---

[7] J. Wolamin, *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli. Ochrona ludności na czas pokoju*, Warszawa 2005, s. 360.

[8] Ibidem, s. 360.

[9] J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 361.

swobodnej decyzji[10]. Domenę charakteryzuje brak bezpośrednich wpływów z zewnętrz na indywidualne bezpieczeństwo człowieka, więc wymyka się zewnętrznym systemom zapewniającym bezpieczeństwo. W tym przypadku, systemy te wspomagają podejmowanie decyzji, związanych z danym rodzajem aktywności. Domenę bezpieczeństwa indywidualnego efektywnie wspomaga edukacja w zakresie zagrożeń, która wspomaga bezpieczeństwo, ale nie może go zapewnić. Samą edukację zalicza się do przedsięwzięć dotyczących funkcjonowania systemu bezpieczeństwa. Edukacja o bezpieczeństwie to dobra inwestycja, gdyż nade wszystko wspomaga *bezpieczeństwo obywatelskie*.

Istnieje również domena bezpieczeństwa mikrospołecznego, której istotą jest obszar swobodnej aktywności, w ramach określonej mikrospołeczności, mogącej stworzyć zagrożenie bądź chronić przed nim[11]. Często ludzie są narażeni na różne niebezpieczeństwa, co jest stanem rzeczy niezależnym od decyzji przez nich podejmowanych. Gdy spotyka ich nieszczęście korzystają z pomocy najbliższych. Ludzie tworzą więc otoczenie w skład, którego wchodzą najbliższe im osoby. To otoczenie, oprócz innych pełnionych funkcji jest również jednym z elementów systemu bezpieczeństwa. Wewnątrz mikrospołeczności podejmuje się decyzje związane z zagrożeniami, niezależnie od rozwiązań zewnętrznych. Domena jest wolna od bezpośredniego wpływu zewnętrznych systemów bezpieczeństwa, jednak są wyjątki, takie jak na przykład zagrożenie włamaniem do domu. Ludzie próbują zapobiegać tej sytuacji poprzez wynajęcie ochrony, a juz sama możliwość jej wynajęcia jest elementem systemu bezpieczeństwa, który znajduje się poza obszarem domeny bezpieczeństwa mikrospołecznego. Ochrona bezpieczeństwa ludzi jest obowiązkiem policji, działającej na rzecz systemu bezpieczeństwa państwa. Mikrospołeczność może więc zaufać policji lub zawierzyć swoje domostwo wynajętej ochronie.

Domena bezpieczeństwa mikrospołecznego rozprzestrzenia się na domenę bezpieczeństwa państwowego. Wynika z tego, że podstawową cechą wszystkich domen bezpieczeństwa jest brak sztywnych granic i w zależności od sprawności pozostałych domen rozszerzają się bądź kurczą. Mikrospołeczność ma więc do wyboru, albo samoorganizować się na własny koszt, albo zawierzyć instytucji państwowej, której obowiązkiem jest ochrona obywateli. Należy też zauważyć, że na rozmiar domeny bezpieczeństwa państwowego wpływa sytuacja gospodarcza kraju.

Istnieje również domena bezpieczeństwa lokalnego, której istotą jest obszar swobodnej aktywności w ramach określonej społeczności lokalnej, mogącej stworzyć zagrożenie lub chronić przed nim[12]. Ta domena obejmuje większy obszar od domeny bezpieczeństwa mikrospołecznego i w niej dochodzi do starcia „wpływów" pozostałych domen. Podstawową domeną, która ma wpływ na realne

[10] Ibidem, s. 361.
[11] Ibidem, s. 362.
[12] J. Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa*..., op. cit., s. 363.

bezpieczeństwo i jego poczucie jest właśnie domena bezpieczeństwa lokalnego[13]. Jej siła zależy od powiązań wewnętrznych społeczności lokalnych. Silne związki społeczności prowadzą do skutecznej ochrony przed lokalnymi zagrożeniami i rozprzestrzeniania się tej domeny na domenę bezpieczeństwa państwowego. Dzięki temu obywatele potrafią się skutecznie samoozorganizować, co prowadzi do zwiększenia ich aktywności w sytuacjach zagrożeń. Aktywność ma na celu zmniejszenie postaw roszczeniowych skierowanych na państwo. Samoorganizacja społeczności lokalnej jest skutecznie wspierana przez edukację. Obywatele, którzy aktywnie włączają się w zapobieganie zagrożeniom, mogą skutecznie wspomagać działania ratownicze, prowadzone przez państwo. Społeczeństwa lokalne oparte na silnej domenie bezpieczeństwa lokalnego aktywnie włączają się w akcje ratownicze i wspierają w tym działaniu funkcjonariuszy państwowych. Efektywność działań ratowniczych w dużej mierze zależy od świadomości mieszkańców dotyczącej zagrożeń[14].

Są sytuacje, gdy lokalna domena bezpieczeństwa nie może dać sobie rady z niektórymi zagrożeniami. Gdy dochodzi do takiego stanu, domena bezpieczeństwa państwowego zaznacza swoje wpływy. Istotą tej domeny jest obszar suwerennych decyzji organów władzy państwowej, w zakresie kształtowania polityki bezpieczeństwa oraz ich działań, które zapewniają bezpieczeństwo[15]. Jednym z zadań tej domeny jest wsparcie innych domen. Zazwyczaj jej podstawą jest centralny system zarządzania bezpieczeństwem. Domena bezpieczeństwa państwowego różnie oddziaływuje na pozostałe domeny, w niektórych przypadkach nie ma bezpośredniego wpływu na sferę bezpieczeństwa (domena indywidualna), a w innym całkowicie zapewnia bezpieczeństwo w sytuacjach zagrożeń zewnętrznych, jak i niektórych wewnętrznych.

Prezentacja i interpretacja wyników badań

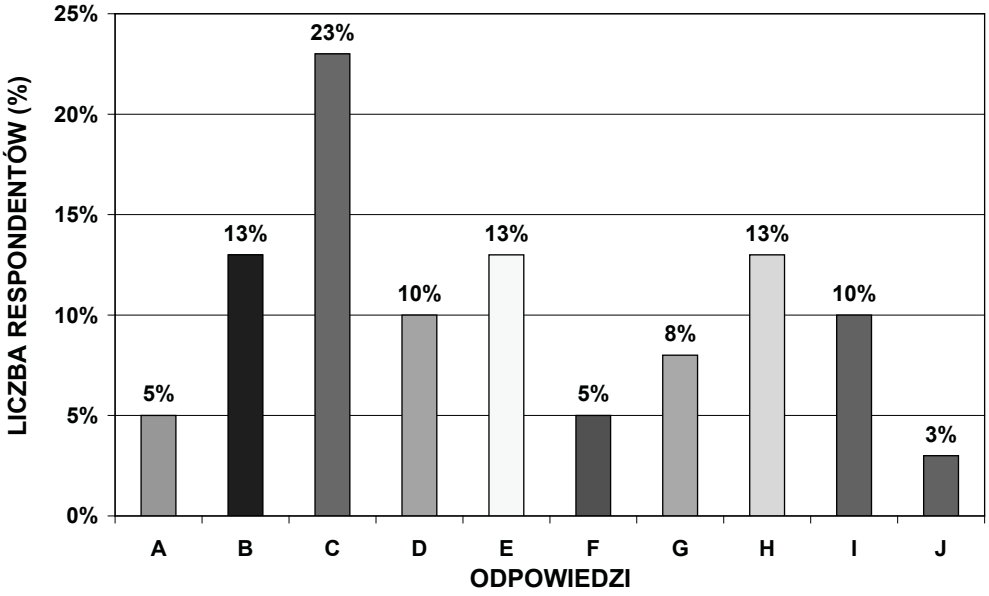
Najczęściej ocenę stanu bezpieczeństwa obywateli określa się na podstawie statystyk policyjno-prokuratorskich, sądowych i innych instytucji, które są odpowiedzialne za bezpieczeństwo. Statystyki policyjno-prokuratorskie, które są podstawowym źródłem danych, nie są w stanie oddać istoty problemu. W państwie demokratycznym ocena stanu bezpieczeństwa wewnętrznego powinna zależeć w szczególności od obywateli. Badania przeprowadzono na terenie województwa pomorskiego, wśród studentów. Spośród respondentów, było po 50% kobiet i mężczyzn. Wyniki badań prowadzonych techniką ankiety są następujące:

[13] M. Kopczewski, L. Pawelec, *Edukacja równościowa – edukacja wolna od dyskryminacji*. „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa", 3/2012, s. 136.

[14] I. Królikowska, A. Piotrowski, *Bezpieczna wielkokulturowość?* [w:] A. Piotrowski, M. Ilnicki (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa. Wyzwania nauk społecznych wynikające z zagrożeń współczesnego świata.* Poznań 2012, s. 4.

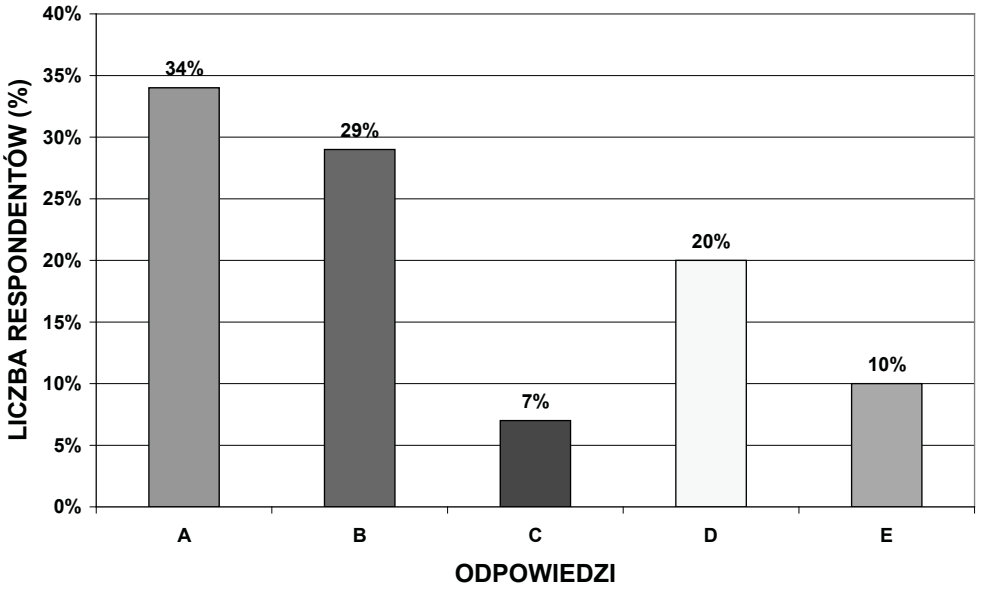
[15] J.Wolanin, *Zarys teorii bezpieczeństwa*…, op. cit., s. 364.

1. **Co rozumiesz pod pojęciem bezpieczeństwo? :**
   a. „uczucie tolerancji, coś co powinno nas chronić przed bólem; poczucie akceptacji"
   b. „pewność jutra"
   c. „stan braku zagrożenia"
   d. „zorganizowane państwo",
   e. „poczucie wewnętrznego spokoju",
   f. „swobodne poruszanie się po ulicy, bez obaw, że zostanie się napadniętym"
   g. „potrzeba"
   h. „pewność, że jutro nie stracę (bez zapowiedzi) pracy"
   i. „obrona przed atakiem innego kraju"
   j. „pewność, że nic nie zagraża mojej wolności".

Jak wynika z przytoczonych wyżej wypowiedzi, respondenci uważają, że bezpieczeństwo wiąże się z brakiem zagrożeń, z pewnością jutra, akceptacją, państwem, które potrafi się nimi zaopiekować i z wolnością, której nikt nie ogranicza. Udzielane odpowiedzi wskazują na fakt, że dla ludzi młodych bezpieczeństwo jest warunkiem do realizacji celów i pragnień. Sytuacje zagrożeń są dla nich przeszkodą, która nie pozwala im się koncertować na tym, co jest dla nich ważne. Bezpieczeństwo to stan, który pozwala im normalnie funkcjonować w społeczeństwie.

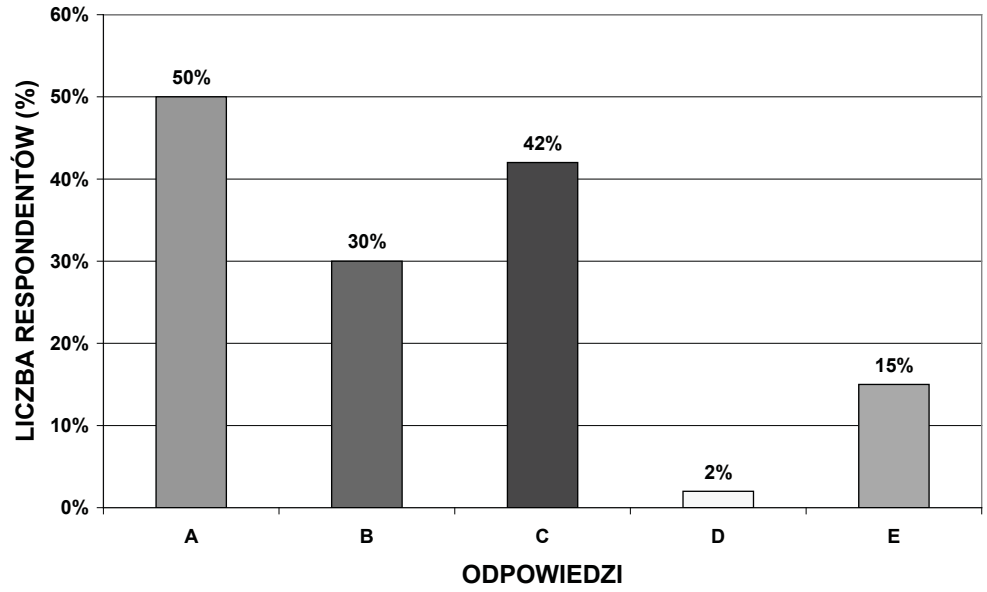
2. **Zaznacz najważniejszą według Ciebie potrzebę.**
   a. fizjologiczna
   b. bezpieczeństwa
   c. afiliacji
   d. samorealizacji
   e. szacunku

Respondenci zadeklarowali, że najważniejszą potrzebą ludzką jest potrzeba fizjologiczna (34%), a zaraz po niej potrzeba bezpieczeństwa (29%). Potrzebę afiliacji zaznaczyło tylko 7% badanych. Analiza wyników wskazuje na fakt, że bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka.

3. Proszę zaznaczyć 2 najważniejsze według Ciebie zagrożenia bezpieczeństwa

a. utrata środków do życia
b. nieuczciwi urzędnicy
c. przestępczość pospolita
d. przynależność Polski do UE
e. skażenie środowiska
f. inne, jakie?

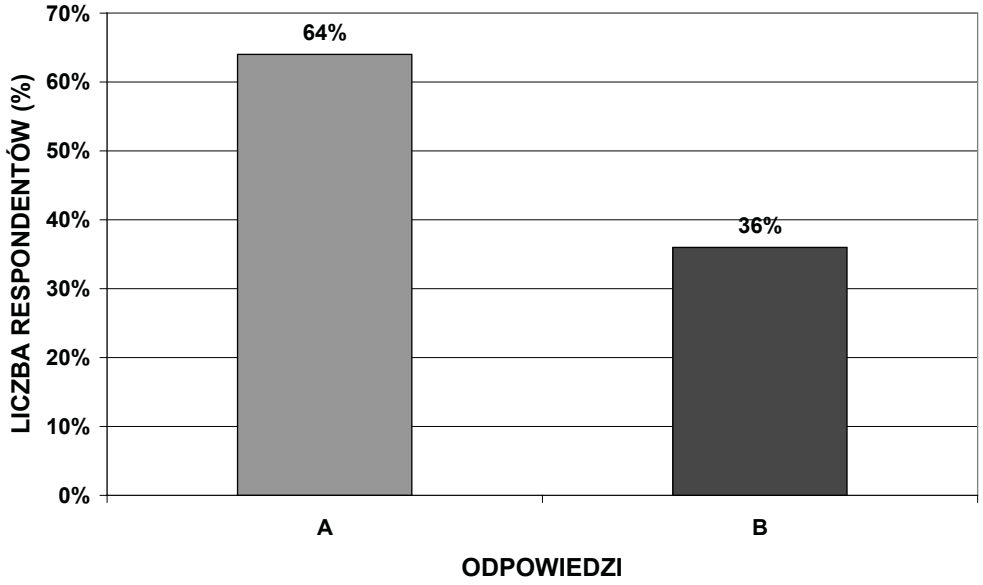

Respondenci za główne zagrożenie bezpieczeństwa uznali utratę środków do życia (50% pozytywnych odpowiedzi), a 42% wskazało na problem przestępczości pospolitej". Natomiast przynależność Polski do Unii Europejskiej było najrzadziej pojawiającą się odpowiedzią.

Studenci obawiają się przede wszystkim braku pewności ekonomicznej, co może być wynikiem aktualnie panującej sytuacji w kraju i na świecie. Studenci nie obawiają się natomiast konsekwencji płynących z przynależności Polski do Unii Europejskiej, gdyż są świadomi szans, które ta przynależność ze sobą niesie.

4. Czy uważasz, że wiesz jak zachować się w sytuacji zagrożenia i potrafisz zadbać o swoje bezpieczeństwo?

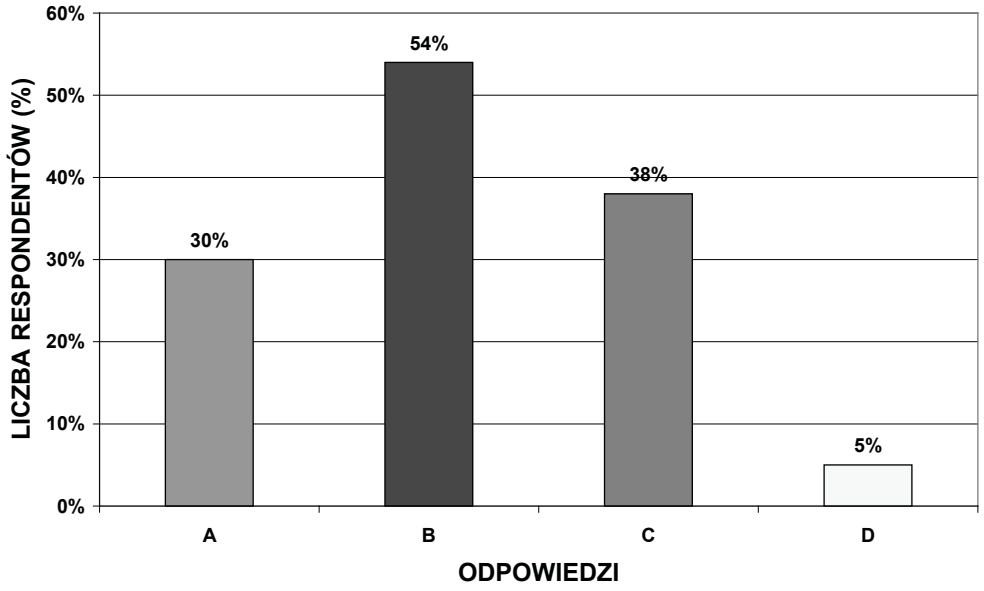
a. tak
b. nie

Przeważająca liczba respondentów, ponad 64% uważa, iż wie jak się zachować w sytuacji zagrożenia i potrafi zadbać o swoje bezpieczeństwo. Najczęściej padająca odpowiedź to „tak", z czego można wnioskować, że ankietowani nie chcą być biernymi uczestnikami niekorzystnych zdarzeń i chcą aktywnie uczestniczyć w działaniach, które mają zwiększyć poziom bezpieczeństwa. Obywatele są świadomi, że wiedza za zakresu zachowania w sytuacjach zagrożenia pozwoli na racjonalizację ich działań. Taka wiedza sprawia, że człowiek nie będzie czuł się bezsilny w przypadku wystąpienia zagrożenia.

5. Z jakich źródeł pozyskujesz informacje o sposobach postępowania podczas zagrożenia bezpieczeństwa?

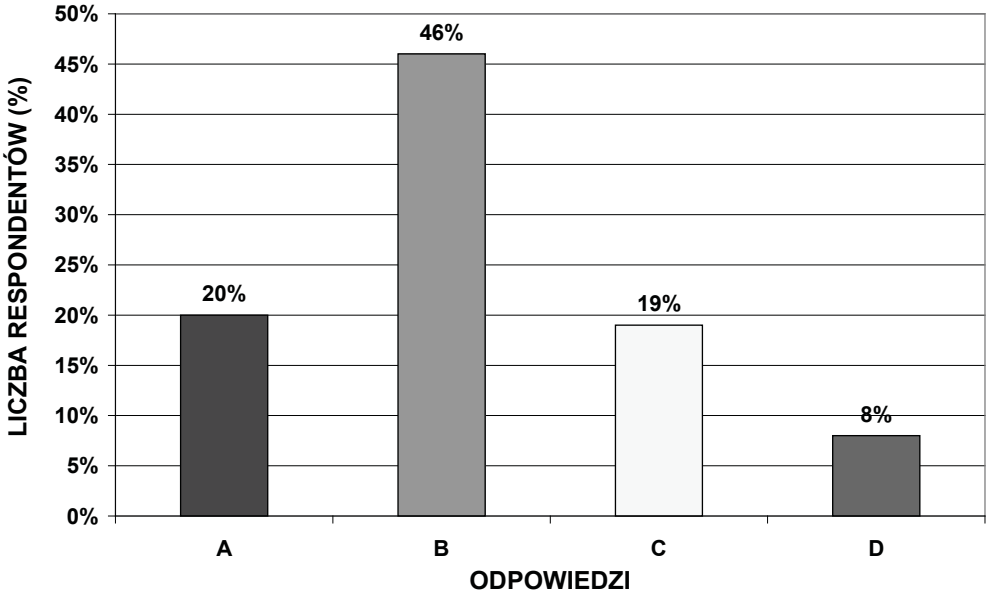
a. media
b. szkolenia
c. rodzina
d. znajomi
e. inne, jakie?

Odpowiedzi, które najczęściej się pojawiały to szkolenia (54%) i rodzina (38%). Najrzadziej pojawiającą się odpowiedź to znajomi (5%). Studenci podczas szkoleń pogłębiają wiedzę z zakresu postępowania w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa. Respondenci równie chętnie radzą się rodziny w tych sprawach. Z udzielonych odpowiedzi można wnioskować, że badani niechętnie rozmawiają ze znajomymi o prawidłowym zachowaniu się w sytuacjach zagrożeń.

6. Jak oceniasz stan bezpieczeństwa w krajach Unii Europejskiej?

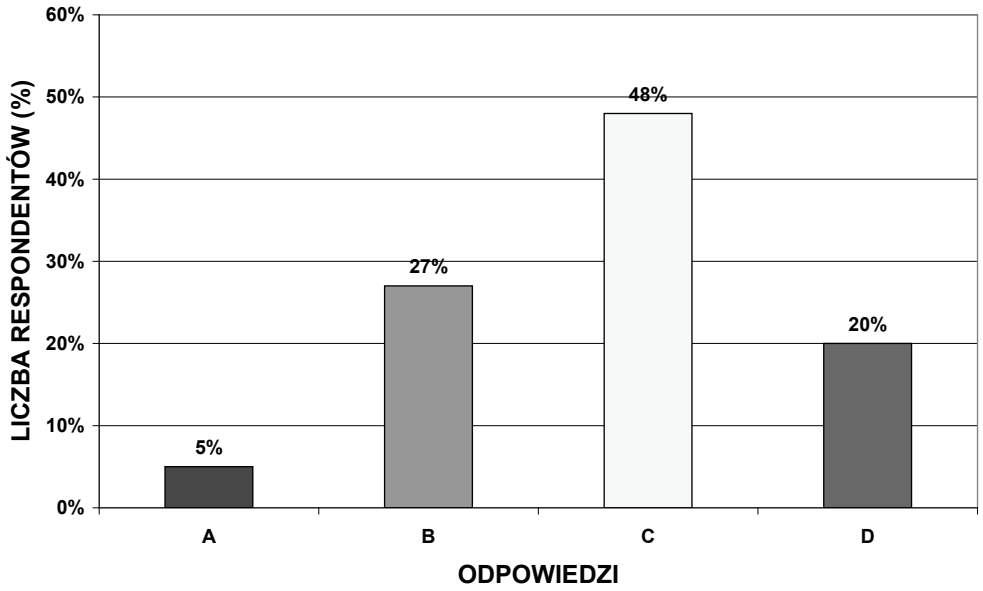
a. bardzo dobrze
b. dobrze
c. średnio
d. słabo

Prawie 50% respondentów uważa, iż stan bezpieczeństwa w Unii Europejskiej jest na dobrym poziomie. 20% respondentów ocenia go bardzo dobrze. Niewiele, bo około 8% badanych wyraziło opinię, iż stan bezpieczeństwa jest na niewystarczającym poziomie.

7. Jak oceniasz stan bezpieczeństwa w Polsce?

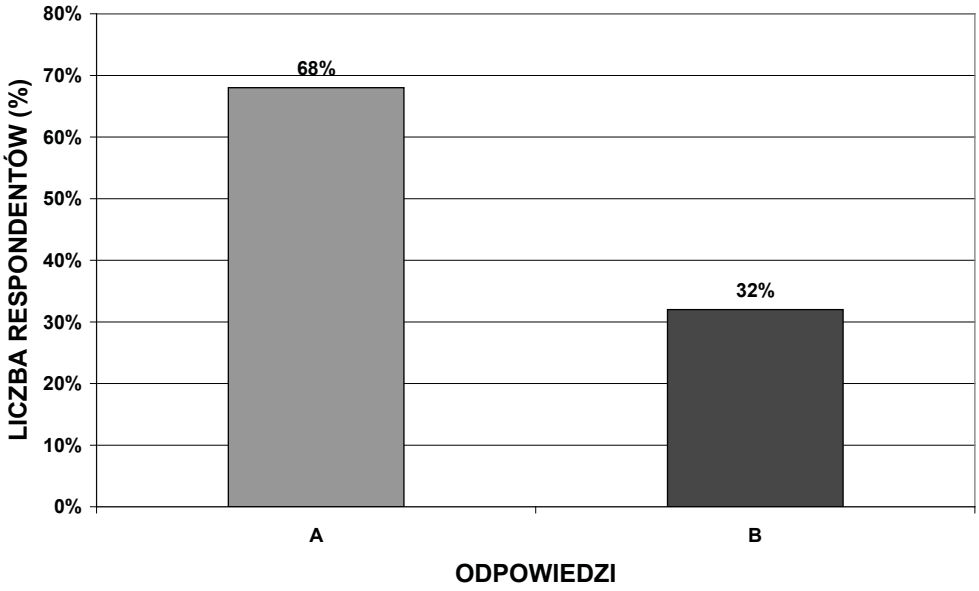
a. bardzo dobrze
b. dobrze
c. średnio
d. słabo

Prawie 50% respondentów twierdzi, że stan bezpieczeństwa w Polsce jest na średnim poziomie. Około 27% badanych oceniło ten stan jako dobry. Natomiast tylko 5% uważa, że jest bardzo dobrze. Przeważająca większość respondentów ocenia stan bezpieczeństwa obywateli w Polsce jako średni, natomiast jego rozwój w Unii Europejskiej oceniają jako dobry. Smutnym faktem jest to, iż obywatele uważają, że stan bezpieczeństwa w Polsce wciąż nie osiągnął zadowalającego poziomu

8. Czy uważasz, że Polska to kraj, w którym żyje się bezpiecznie?

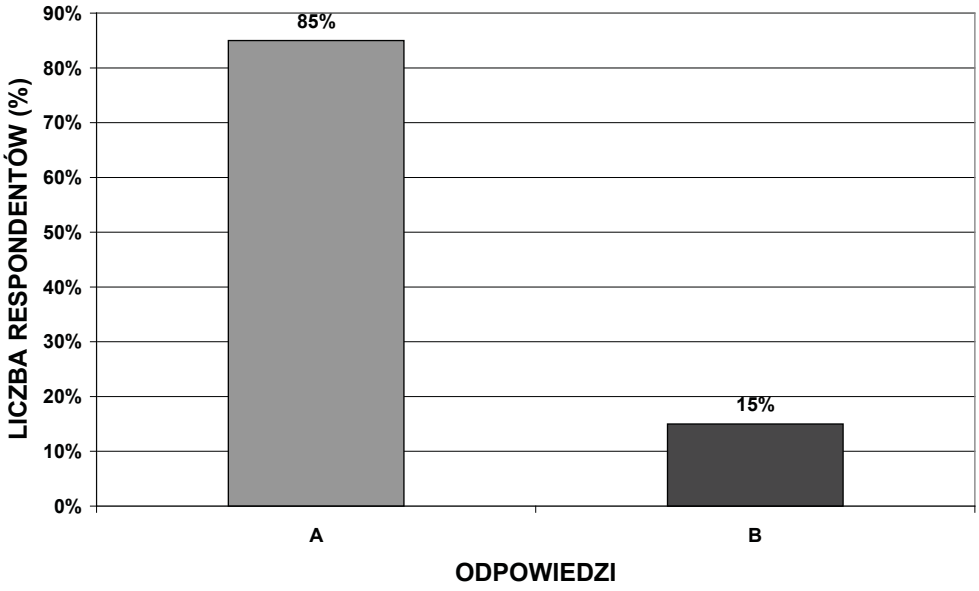
a. tak
b. nie

Większość respondentów, bo aż 68% uważa, iż Polska to kraj w którym żyje się bezpiecznie. Przeciwnego zdania jest 32% badanych. Analiza odpowiedzi udzielonych przez studentów wskazuje, że poczucie bezpieczeństwa w kontekście kraju jest wysokie.

9. Czy czujesz się bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania?

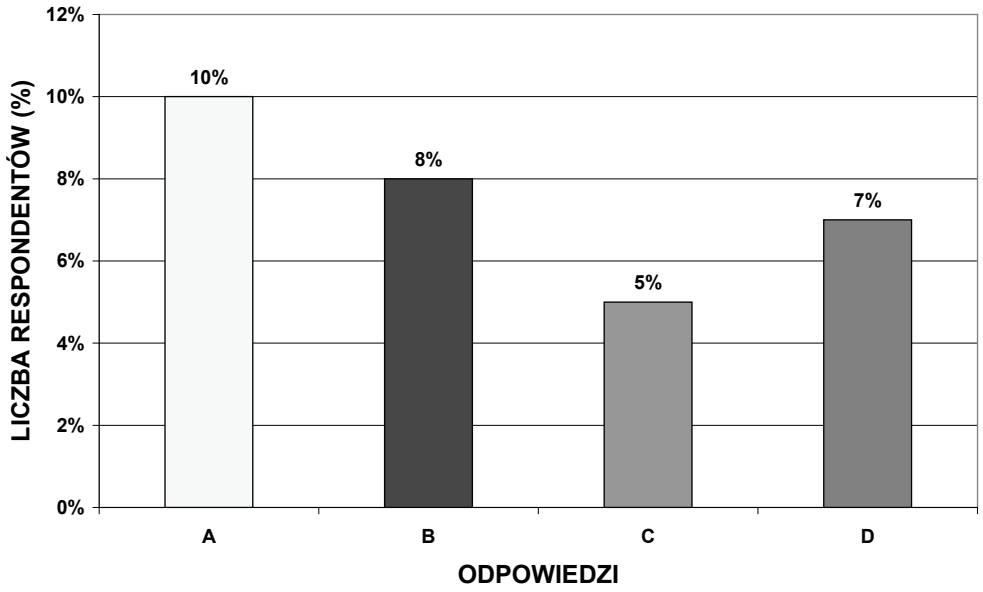
a. tak
b. nie

Przeważająca liczba respondentów (85%) czuje się bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania, niewielu zaś, bo tylko 15% uważa swoją okolicę za niezbyt bezpieczną.

10. Co jest powodem tego, że nie czujesz się bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania? Można wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

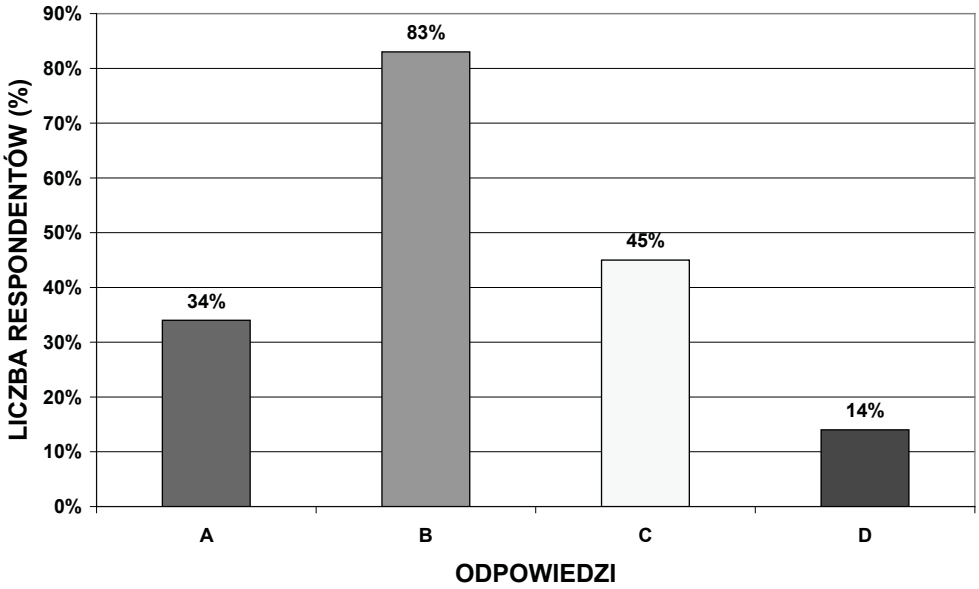
a. napady
b. kradzieże
c. pożary
d. inne, jakie?

Studenci, którzy nie czują się bezpiecznie w swojej okolicy, obawiają się przede wszystkim napadów (10% pozytywnych odpowiedzi). Obawiają się również kradzieży (8%), a znikomy procent (5%) pożarów. Do zagrożeń w miejscu zamieszkania badani zaliczyli również patologiczne rodziny i chuligaństwo. Porównując stan poczucia bezpieczeństwa definiowany w skali kraju z tym odnoszącym się do miejsca zamieszkania można stwierdzić, że ludzie mniej się obawiają zagrożeń, które mogą wystąpić w ich otoczeniu, niż tych w skali kraju. Różnice w postrzeganiu bezpieczeństwa w bliższym i dalszym otoczeniu mogą wynikać stąd, że w przypadku okolicy, ludzie bazują na własnych doświadczeniach, natomiast bezpieczeństwo w ujęciu ogólnym kształtowane jest w głównej mierze przez media i obiegowe opinie, które często intensyfikują obraz zagrożeń, a tym samym obniżają poczucie bezpieczeństwa.

11. Skąd czerpiesz informacje na temat stanu bezpieczeństwa w Polsce? Można wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

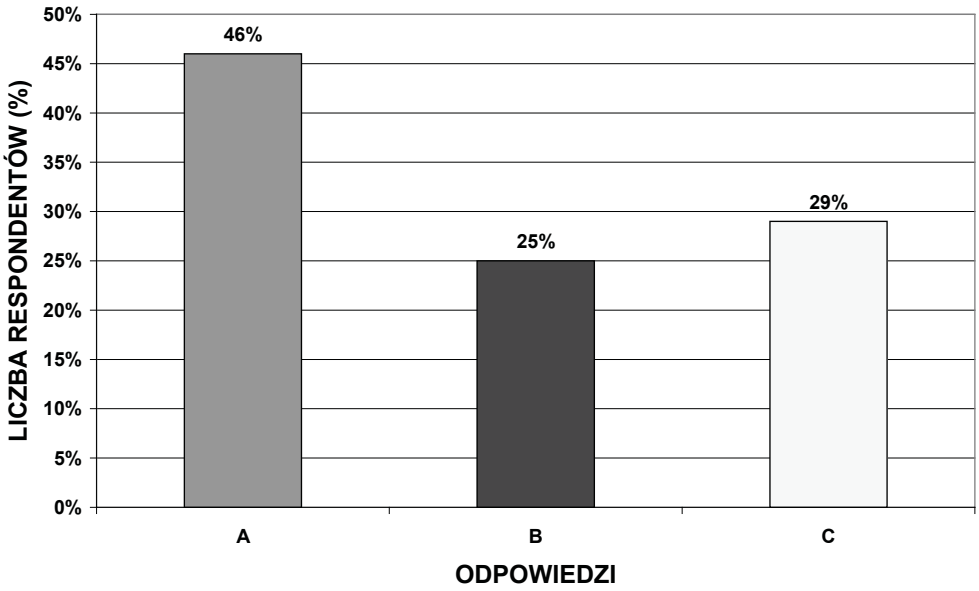
a. rodzina
b. media
c. codzienne obserwacje i doświadczenia
d. sąsiedzi i znajomi
e. inne, jakie?

Respondenci twierdzą, iż głównym źródłem informacji dotyczącym stanu bezpieczeństwa w Polsce są media (ponad 80% pozytywnych odpowiedzi), natomiast rzadko uzyskują takie informacje od rodziny (ok. 32%) oraz sąsiadów i znajomych (ok. 12%). Faktem jest, iż media w XXI wieku są wszechobecne w życiu ludzi, a tym samym są głównym źródłem informacji. Gazety, telewizja, radio, Internet mają ogromny wpływ na opinię publiczną

12. Czy obawiasz się, że możesz stać się ofiarą przestępstwa?

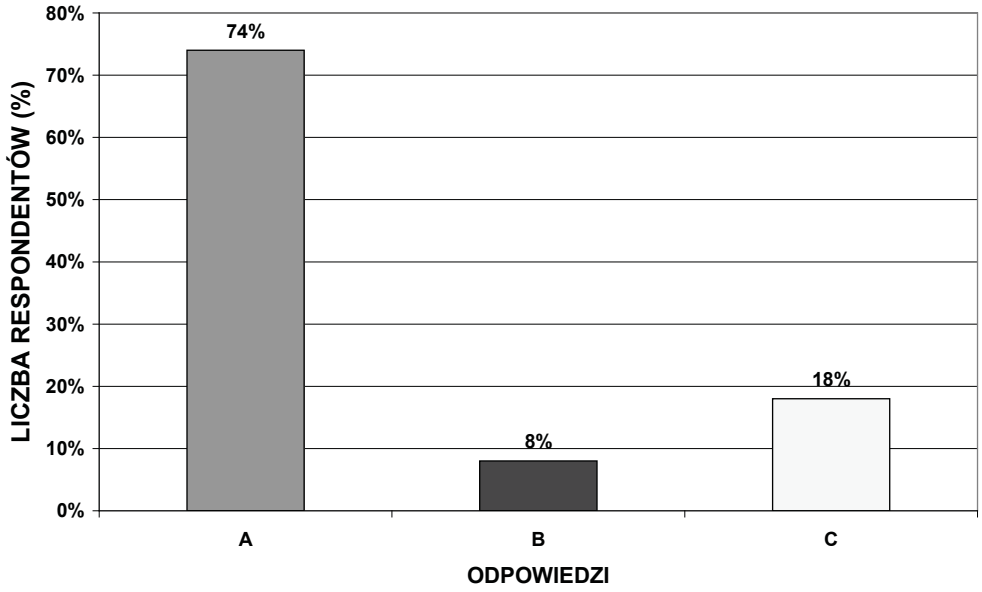
a. tak
b. nie
c. nie mam zdania

46% respondentów obawia się, że może stać się ofiarą przestępstwa. Natomiast 25% respondentów nie ma poczucia zagrożenia przestępczością.

13. Czy obawiasz się, że ofiarą przestępstwa może stać się ktoś z Twojej rodziny?

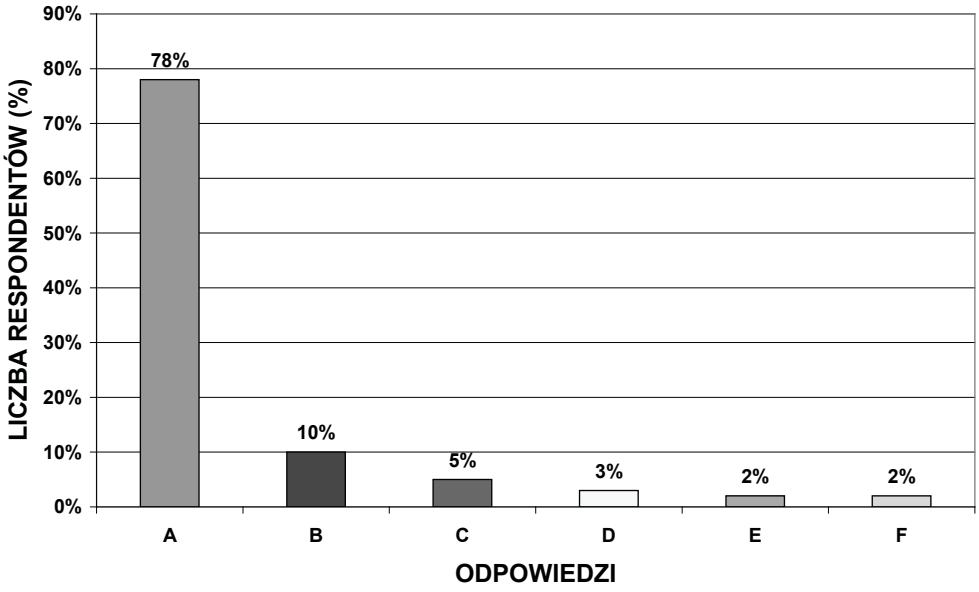
a. tak
b. nie
c. nie mam zdania

Przeważająca większość respondentów, bo aż 74% boi się, że bliscy mogą stać się ofiarą przestępstwa. Natomiast tylko 8% badanych w odniesieniu do bliskich nie czuje zagrożenia przestępczością. Na podstawie odpowiedzi dotyczących zagrożenia przestępczością można wnioskować, że poziom poczucia zagrożenia przestępczością w obydwu przypadkach jest wysoki, jednak studenci bardziej obawiają się o swoich bliskich niż o siebie.

14. Do kogo masz największe zaufanie w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa?

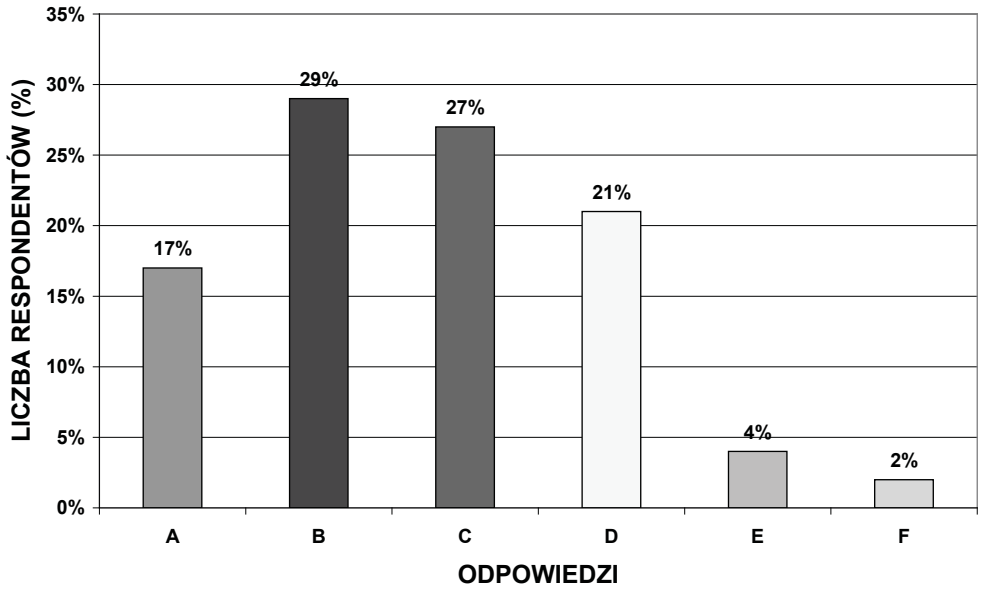
a. rodzina
b. sąsiedzi i znajomi
c. władze samorządowe i podległe im instytucje
d. władze rządowe
e. organizacje charytatywne
f. ktoś inny, kto?

Respondenci są zgodni, co do faktu, że w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa mogą przede wszystkim liczyć na rodzinę (ponad 78% pozytywnych odpowiedzi). Około 10% odpowiedzi to sąsiedzi i znajomi. Natomiast niespełna 10% to organy samorządowej, rządowe i organizacje charytatywne. 2% badanych zadeklarowało, że ufa władzom międzynarodowym. Uzyskane rezultaty wskazują na wysokie zaufanie do rodziny i najbliższego otoczenia, a niskie do instytucji publicznych. Odpowiedzi nie napawają optymizmem, gdyż instytucje i organizacje odpowiedzialne za bezpieczeństwo obywateli powinny wzbudzać w ludziach zaufanie.

15. Do którego z wymienionych podmiotów masz największe zaufanie?

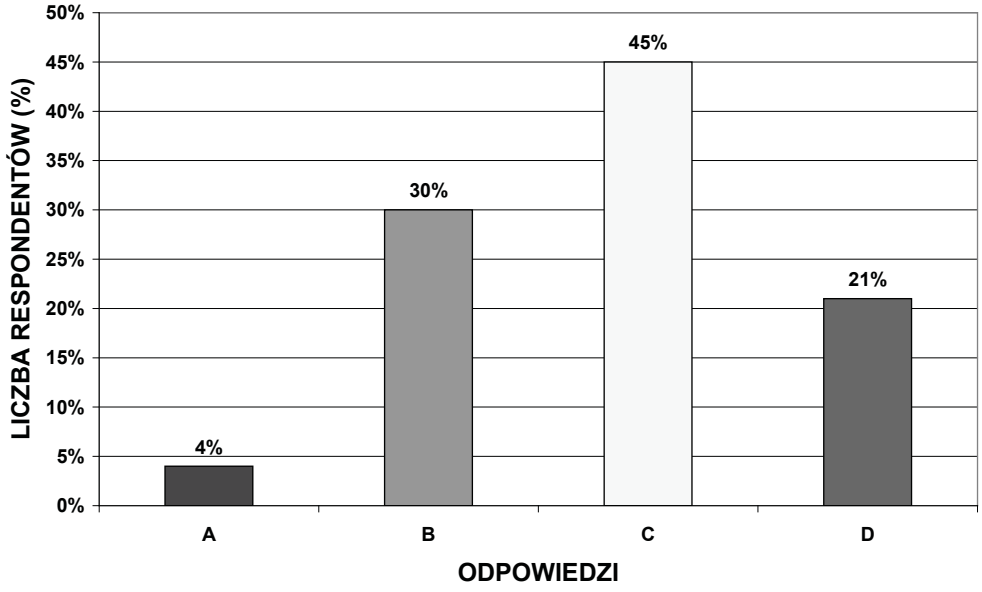
a. straż pożarna
b. pogotowie ratunkowe
c. policja
d. wojsko
e. straż miejska
f. PCK
g. inne, jakie?

Przedstawione wyniki badań, wskazują, że pogotowie ratunkowe jest podmiotem, który cieszy się największym zaufaniem wśród studentów. Ponad 29% respondentów zadeklarowało, że pogotowie ratunkowe to podmiot na który można liczyć w sytuacji zagrożenia, natomiast policja cieszy się zaufaniem 27% respondentów. Tylko 2% badanych ufa organizacjom charytatywnym

16. Jak oceniasz działalność podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa?

a. bardzo dobrze
b. dobrze
c. średnio
d. słabo

Niemal 45% respondentów ocenia działalność instytucji/organizacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo obywateli jako średnią, natomiast około 4% badanych twierdzi, że nie ma nic do zarzucenia podmiotom działającym na rzecz bezpieczeństwa.

Podsumowanie

Badania wykazały, że bezpieczeństwo obywatelskie nie jest na wystarczającym poziomie w Polsce. Stąd potrzeba edukacji obywateli rozszerzona o programy z zakresu bezpieczeństwa i zagrożeń. Państwo powinno zwracać większą uwagę na problem bezpieczeństwa swoich obywateli. Poczucie bezpieczeństwa jest niezbywalnym prawem każdego obywatela, a państwo ponosi za nie odpowiedzialność, gdyż ma ono obowiązek zapewnić obywatelom bezpieczne życie. Bezpieczne życie w bezpiecznym kraju zależy także od samych obywateli, którzy nie powinni być biernymi uczestnikami zdarzeń, a aktywnie uczestniczyć w działaniach zwiększających poziom bezpieczeństwa. Jednak do zapewnienia własnego bezpieczeństwa konieczne jest podmiotowe traktowanie obywatela. *Bezpieczeństwo obywatelskie* nie jest wystarczające również dlatego, gdyż istnieje wiele rezerw w takich płaszczyznach jak: edukacyjna, normatywna, technologiczna, wykonawcza, kierowania i wiele innych. Są to powody do zmian mających służyć obywatelowi. Nawet transformacja ustrojowa w Polsce nie zdołała zmienić jakości usług świadczonych przez państwo w zakresie *bezpieczeństwa obywatelskiego*. *Bezpieczeństwo obywatelskie* uzależnione jest od jakości działania obszarów bezpieczeństwa do których zalicza się obszar: ustawodawczy, prezydencki, rządowy, samorządowy, obywatelski, sądowniczy i komercyjny oraz zmian w zakresie funkcjonowania administracji publicznej. Faktem jest, iż potrzeby obywateli w zakresie bezpieczeństwa powinny być realizowane jak najbliżej samego obywatela czyli na szczeblu lokalnym (gmina, powiat) przy wsparciu wyższych szczebli czyli regionalnego, krajowego i międzynarodowego.

Literatura:

1. Feler W., *O pojęciu bezpieczeństwa państwa*, [w:] W. Śmiałek, J. Tymanowski J. (red.), *Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie integracji europejskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002.
2. Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu,* Liber, Warszawa 2003.
3. Kopczewski M., Pawelec L., *Edukacja równościowa – edukacja wolna od dyskryminacji* „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa", nr 3/2012.
4. Kopczewski M., *Wpływ procesów integracyjnych na bezpieczeństwo europejskie*, Koszalin 2011.
5. Królikowska I., Piotrowski A., *Bezpieczna wielkokulturowość?* [w:] A. Piotrowski, M. Ilnicki (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa. Wyzwania nauk społecznych wynikające z zagrożeń współczesnego świata*, Poznań 2012.

6. Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe", 1982.
7. Kukułka J., *Nowe uwarunkowania i wymiary bezpieczeństwa międzynarodowego Polski,* „Wieś i Państwo", nr 1/1995.
8. Kwiatkowski S., Kwiatkowska-Drożdż A., *O bezpieczeństwie obywateli i zarządzaniu kryzysowym*, WSSG, Tyczyn 2005.
9. Lisiecki M., *Jakość w zarządzaniu bezpieczeństwem obywateli,* KUL, Lublin 2009.
10. Lisiecki M., *Zarządzanie bezpieczeństwem- wyzwania dla XXI wieku,* Wyd. KUL, Warszawa 2008.
11. Piotrowski, A., Pich, S., *Sense of safety among mid-level medical personnel at polish penal institutions,* [w:] P. Hamaj, M. Martinska, Z. Zawodna (edit.), *Komplexene socialne zabezpecenie vojenskeho profesionala,* Liptovsky Mikuláš 2010.
12. Sulowski S., Brzeziński M. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2009.
13. Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
14. Widacki J. (red.), *Ustrój i organizacja policji w Polsce oraz jej funkcje i zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku,* Instytut Spraw Publicznych, Warszawa – Kraków 1998.
15. Wolanin J., *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli. Ochrona ludności na czas pokoju*, SGSP, Warszawa 2005.
16. Zaborowski J., *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Ossolineum, Warszawa 1977.
17. Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, WAiP, Warszawa 2008.

Źródła prawa:

18. Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. (DzU 1997, nr 78, poz. 483).
19. Ustawa z 22 sierpnia 1997 roku o ochronie osób i mienia (Dzu z 1997 r., nr 114, poza. 740).
20. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji (Dz.U. z 2007 r., Nr 43, poz. 277, ze zm.).
21. Projekt ustawy o bezpieczeństwie obywatelskim z dnia 21.08.2003 r.